

הצעת חוק הגנה על בריאות הציבור (מזון) (תיקון מספר 6)

(שאריות חומרי הדברה במזון) (הגנה על ילדים) התשע"ח - 2018

<p>בסעיף מס' 3 לחוק הגנה על בריאות הציבור (מזון)¹, אחרי סעיף קטן (ב), יבוא :</p>	<p>1.</p>	<p>הוספת סעיף 3 (ב)</p>
<p>(1) השר יקבע בתקנות בהתאם למפורט בסעיף קטן זה את שיעור השארית המותר של חומרי הדברה במזון, לרבות נוהל שיטת החישוב לקביעת רמת השאריות המותרות, בתוך שלושה חודשים מיום תחילת חוק זה.</p>	<p>(ב1)</p>	
<p>(2) השיטה לחישוב כאמור בסעיף קטן (1) תתבסס על הערכת סיכונים על פי אמות מידה מקצועיות מתקדמות וכנהוג בקרב המדינות המפותחות בעולם; הערכת הסיכונים תתבסס, לכל הפחות, על המפורט להלן :</p>		
<p>(א) מידע עדכני, נתונים, תחשיבים או הערכות בדבר השפעות בריאותיות כתוצאה מחשיפה לשאריות חומרי הדברה, לרבות מחקרים וממצאי ניטור, ותוך התייחסות מיוחדת להשפעות על קבוצות אוכלוסייה רגישות ו/או בעלות מאפיינים ייחודיים לרבות פעוטות, ילדים ותינוקות, נשים הרות, צמחוניים ועוד ;</p>		
<p>(ב) מידע, נתונים, תחשיבים או הערכות בדבר דפוסי חשיפה לחומרי הדברה בשים לב לחשיפה של כלל האוכלוסייה וכן לקבוצות רגישות המנויות בסעיף (ב1) (2) (א) לרבות מידע בדבר הרגלי תזונה של כלל האוכלוסייה ושל קבוצות אלו שיתאסף באמצעות ביצוע סקרי דיאטה עבור כלל האוכלוסייה ועבור קבוצות רגישות אלה ;</p>		
<p>(ג) נתונים, תחשיבים או הערכות בדבר חשיפה מצרפית מכלל דרכי החשיפה, לרבות חשיפה ממזון, ממי שתייה, משימוש תברואי, מרחף משדות ועוד, וכן נתונים, תחשיבים או הערכות בדבר חשיפה מצטברת לחומרים בעלי השפעה רעלנית דומה על מערכות הגוף. הערכת חשיפה מצטברת תעשה הן עבור כלל האוכלוסייה והן עבור קבוצות אוכלוסייה רגישות המנויות בסעיף (ב1) (2) (א).</p>		
<p>(3) בעת קביעת שיעור השארית המותרת של חומרי הדברה, יש להבטיח ברמת ודאות סבירה כי לא יגרם נזק לאוכלוסיות רגישות לרבות פעוטות וילדים כתוצאה מחשיפה מצטברת לשאריות חומרי הדברה.</p>		

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 36, עמ' 749; ס"ח התשע"ו, עמ' 90.

<p>(4) התקנות האמורות בסעיף 3 (ב1) יכללו פירוט הנהלים לצורך הבטחת בריאות הציבור לרבות בריאותם של קבוצות אוכלוסיות רגישות, תוך ביצוע סקרים, פעולות ניטור ודיגום ייעודיות על מזון הנצרך ביתר שאת על ידי ילדים ופעוטות, וזאת על מנת להבטיח איסוף מידע כנדרש בסעיף קטן (2) לעיל.</p>		
<p>(5) התקנות האמורות בסעיף 3 (ב1) יתעדכנו מעת לעת, ולכל הפחות אחת לשנה, בהתאם לגילויים מדעים בריאותיים וסביבתיים, בהתאם לנעשה במדינות המפותחות בעולם, ובהתאם לשינויים בתנאי הרישום של חומרי הדברה.</p>		
<p>(6) עדכון התקנות על פי סעיף 3 (ב1) יעשה תוך שיתוף הציבור, לרבות פרסום כלל המידע וממצאי הערכת הסיכונים אשר עמדו בפני השר, באמצעות מערכת מידע אשר תוקם בתוך שנה מיום תחילתו של חוק זה.”</p>		

חוק הגנה על בריאות הציבור (מזון), התשע"ו-2015² ביקש להסדיר את סוגיית ההגנה על הציבור בכל הנוגע לצריכת מזון, ולהבטיח כי המזון מסופק ברמת איכות, תקינות ובטיחות נאותים, על דרך של חקיקה מתקדמת ורחבה, כנהוג במדינות המפותחות בעולם. יחד עם זאת, ועל אף מטרות החוק, החוק לא מתייחס לשיטת קביעת רמות השאריות של חומרי הדברה המותרת במזון (MRL'S), אינו מפרט אותה, ואינו מבטיח את קביעת ה-MRL'S באופן אשר מגן בצורה מיטבית על כלל האוכלוסייה ועל קבוצות ייחודיות המצריכות הגנה ייחודית, כגון תינוקות וילדים.

ערכי המקסימום לשאריות חומרי הדברה במזון (MRL'S) נקבעים כיום בתקנות הגנה על בריאות הציבור (מזון) (שאריות חומרי הדברה), התשנ"א-1991, מכוח חוק הגנה על בריאות הציבור (מזון) התשע"ו-2015, וחוק הגנת הצומח, התשט"ז-1955, כאשר השיטה לקביעת הרף המקסימאלי המותר של שאריות חומרי הדברה במזון אינה מעוגנת בחוק. ואולם, הרמות המותרות של שאריות חומרי הדברה במזון שנקבעו בתקנות עד כה אינן מספקות הגנה ראויה לכלל קבוצות האוכלוסייה, ובפרט לילדים ותינוקות, משום שהשיטה לקביעת רמות אלו, אינה מתייחסת להרגלי התזונה הייחודיים של קבוצות אלו, השונים מאלו של המבוגר הממוצע, וכן משום שקבוצות אלו, כגון ילדים ותינוקות, רגישות יותר להשפעות של חומרי הדברה.

עד לאחרונה, הערכת הסיכונים מחומרי הדברה נעשתה על פי הערכת כמות צריכת המזון היומית לנפש בממוצע שהתבססה על נתוני מכירת התוצרת בישראל, ולא על פי נתונים מסקרי דיאטה מקומיים, כפי שנהוג במדינות המפותחות בעולם. בכך, נתוני הצריכה לא שיקפו הרגלי צריכה פרטניים, או הרגלי צריכה ייחודיים לקבוצות ייחודיות בקרב האוכלוסייה, ובפרט של ילדים ותינוקות. כך, השיטה הנהוגה עד לאחרונה לא התייחסה לשוני בחשיפה תזונתית לחומרי הדברה ולסיכונים הבריאותיים בין קבוצות באוכלוסייה, הנובע מהבדלי גיל, מוצא, הרגלי תזונה, תרבות, אזור גיאוגרפי וגורמים אחרים נוספים, כמו גם לרגישות המוגברת להשפעות של חומרי הדברה של קבוצות אוכלוסייה שונות כגון ילדים ותינוקות, אשר מובילים לכך שהסכנה שבחשיפה לחומרי הדברה הינה חמורה ביחס למבוגרים.

בנוסף, שיטת הערכת הסיכונים הנהוגה כיום בישראל, בשונה מן השיטות הנהוגות במדינות מפותחות בעולם, אינה בוחנת את מכלול הסיכונים הנובעים מחשיפה מצטברת לחומרי הדברה הן ביחס לסיכון המצטבר כתוצאה מחשיפה בדרכי חשיפה שונות, והן ביחס לסיכון המצטבר כתוצאה מחשיפה לסוגים שונים של חומרי הדברה בעלי השפעה על אותן מערכות בגוף.

לאחרונה החל משרד הבריאות לעשות שימוש בנתונים שנאספו בסקרי רב-מב"ת (מעקב בריאות ותזונה) שנערך על כלל האוכלוסייה, לרבות על אוכלוסיית ילדים, לצורך ביצוע הערכת סיכונים מחומרי הדברה במזון.

מטרתה של הצעת חוק זו, לפיכך, היא לעגן בחקיקה ראשית את העקרונות לפיהם יש לבצע הערכת סיכונים על פיה ייקבעו הרמות המותרות של שאריות חומרי הדברה במזון באופן אשר יספק הגנה מיטבית על בריאות הציבור ועל קבוצות רגישות כגון תינוקות וילדים, בפרט. במדינות המפותחות, כגון ארה"ב

² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 36, עמ' 749; ס"ח התשע"ו, עמ' 90.

והאיחוד האירופי, מעוגנים העקרונות המנחים לביצוע הערכת סיכונים בחקיקה מחייבת³. החוקים כוללים פירוט של עקרונות מנחים לקביעת ה-MRL's הנדרשים לשם הגנה על כלל הציבור, ותוך שימת דגש על הגנה על קבוצות אוכלוסייה רגישות כגון ילדים ותינוקות, לרבות באמצעות קביעת נהלים ייחודים לאיסוף מידע אודות קבוצות אלו. החקיקה האירופאית והאמריקאית קובעות חובה לביצוע הערכת סיכונים על בסיס נתוני דיאטה העולים מסקרי תזונה של האוכלוסייה הכללית כמו גם עבור קבוצות בעלות מאפיינים ייחודיים. סקר הרב מבי"ת שנערך על ידי משרד הבריאות מוכיח כי הדבר בר ביצוע גם בישראל. כמו כן, החקיקה מחייבת בחינת הסיכון המצטבר מחשיפה לחומרי הדברה שונים בעלי השפעה דומה על מערכות הגוף וכן כתוצאה מכלל דרכי החשיפה לחומרי הדברה.

לאור זאת, ובדומה להסדרים הקיימים במדינות המפותחות בעולם, מוצע לעגן בחקיקה ראשית את העקרונות על פיהם ייקבעו הרמות המרביות המותרות של שאריות חומרי הדברה במזון, כך שיבטיחו הגנה על בריאות הציבור כולו, לרבות הגנה על קבוצות רגישות באוכלוסייה.

סעיף 1

מוצע לתקן את סעיף 3 לחוק הגנה על בריאות הציבור (מזון), כך שאחרי סעיף 3 (ב) יבוא סעיף קטן (1ב), אשר יחייב את השר להתקין תקנות לעניין הרמה המרבית של שאריות חומרי הדברה במזון לרבות עיגון השיטה לקביעת הרמה המרבית של שאריות חומרי הדברה במזון, בנוסף לרמות המרביות המותרות עצמן. עוד מוצע לקבוע בסעיף קטן (1ב) (2) אמות מידה לביצוע הערכת סיכונים, כך שתתבצע על בסיס מידע עדכני בדבר השפעות בריאותיות כתוצאה מחשיפה לשאריות חומרי הדברה במזון, לרבות התייחסות למחקרים וממצאי ניטור, ובשימת דגש על קבוצות אוכלוסייה רגישות. עוד מוצע כי הערכת הסיכונים תתבצע על בסיס מידע בדבר דפוסי חשיפה לחומרי הדברה, הן עבור כלל האוכלוסייה והן עבור קבוצות רגישות בעלות דפוסי צריכת מזון ייחודיים, אשר ייאספו במסגרת סקרי תזונה שיבצע המשרד. במסגרת זו מוצע לאסוף נתונים בדבר שימוש בחומרי הדברה על גידולים הנצרכים באופן מוגבר על ידי הציבור הישראלי או קבוצות אוכלוסייה שונות. לבסוף מוצע כי הערכת הסיכונים תתבצע תוך התייחסות לחשיפה המצטברת לחומרי הדברה, בהתחשב בכלל דרכי החשיפה ובמכלול הסיכונים הקיימים מכלל חומרים ההדברה המשפיעים על מערכות הגוף באופן דומה. גם בחינה זו תיעשה עבור כלל האוכלוסייה ועבור קבוצות רגישות בנפרד.

בסעיף קטן (3) מוצע לחייב כי בעת קביעת שיעור השארית המותרת של חומרי הדברה, יש להבטיח ברמת ודאות סבירה כי לא יגרם נזק לאוכלוסיות רגישות לרבות פעוטות וילדים כתוצאה מרמת חשיפה מצטברת לשאריות חומרי הדברה.

בסעיף קטן (4) מוצע לקבוע כי התקנות יכללו פירוט נהלים לשם הבטחת בריאות הציבור, לרבות בריאותן של אוכלוסיות רגישות כאמור בסעיף קטן (3). מטרה זו תושג, בין היתר באמצעות ביצוע סקרים, פעולות ניטור ודיגום ייעודים לשם איסוף מידע.

בסעיף קטן (5) מוצע כי התקנות האמורות בסעיף 3 (ב) יתעדכנו מעת לעת, בהתאם לגילויים מדעיים חדשים, בהתאם לנעשה במדינות המפותחות בעולם, ובהתאם לשינויים בתנאי רישום של חומרי הדברה.

³ ראה Regulation (EC) No 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC, OJ L 70, 16.03.2005 Regulation (EC) No 1107/2009 of the Council of 21 October 2009 concerning the placing of plant protection products on the market and repealing Council Directive 91/414/EEC, OJ L 309, 24.11.2009, p. 1. The Food Quality Protection Act of 1996 (FQPA), וכך Directives 79/117/EEC and 91/414/EEC.

בסעיף קטן (6) מוצע כי עדכון התקנות על פי סעיף קטן (5) יעשה בשקיפות בדבר אופן קביעת הרמות המרביות המותרות, ותוך שיתוף הציבור לרבות באמצעות פרסום המידע וממצאי הערכות הסיכונים, במערכת מידע אשר תוקם לצורך כך, בתוך שנה מיום כניסת התיקון לתוקף.

הצעת החוק נוסחה בסיוע "אדם טבע ודין – אגודה ישראלית להגנת הסביבה (ע"ר)".